

Písňe: 690 (sl. 1 a 3), 15, 631, 474, 450

Introit: *Žalm 15,1n.5*

Čtení: *První Samuelova 16,14-23 a 18,10-12*

Poslání: *Jakubův 4,6-10*

Text kázání: *Marek 6,17-20 a 1,12-13*

Herodes dal Jana zatknout a vsadit v poutech do žaláře kvůli Herodiadě, manželce svého bratra Filipa, protože si ji vzal za ženu. Jan totiž říkal Herodovi: „Není dovoleno, abys měl manželku svého bratra!“ Herodias byla plná zloby proti Janovi, ráda by ho zbavila života, ale nemohla. Herodes se totiž Jana bál, neboť věděl, že je to muž spravedlivý a svatý, a chránil ho. Když ho slyšel, byl celý nejistý, a přece mu rád naslouchal ...

Když byl Jan uvězněn, přišel Ježíš do Galileje a kázal Boží evangelium: „Naplnil se čas a přiblížilo se království Boží. Obráťte se a věřte evangeliu.“

Žil, byl kdysi jeden československý prezident, jehož jméno už našťestí skoro upadlo do zapomnění. Občas kolektivní paměť dokáže být i spravedlivá ... Tenhle potentát měl různé udavače. V té době ještě žádní z nich neměli svá jména, protože ta byla tehdy státně a bezpečně tajena. Ti mu jednou donesli zprávu, že o něm kdosi mezi lidmi vcelku oblíbený, říká, že je „vůl“. Takže netrvalo dlouho a tato „pomazaná“ hlava státu měla i svého zvláštního vězně, kterému prý samotní bachaři začali přezdívat „Prezidentův vězeň“. Byl jím humorista, publicista a televizní moderátor Vladimír Škutina. Psal se rok 1963 a o pár let později vyšly vzpomínky „Prezidentova vězně“ knižně.

Téměř o dva tisíce let dřív Jan Křtitel ani nemusel říkat, že Herodes zvaný Antipas je vůl. Stačilo jen vyslovit nahlas, co si myslí o jeho sňatku s Herodiadou, kterou tenhle mocipán přebral nevlastnímu bratrovi (Mk 6,17). „Jan totiž říkal Herodovi: «Není dovoleno, abys měl manželku svého bratra!»“ (Mk 6,18). Jan to myslel vážně: tak to přece stojí v Tóře! *Třetí kniha Mojžíšova* opravdu kategoricky nařizuje: „Neodkryješ nahotu ženy svého bratra. Je to nahota tvého bratra ... Kdyby někdo pojal ženu svého bratra, znamená to znečištění“ (Lv 18,16; 20,21). Když se člověk postaví mimo zákon Boží, tak skutečnost, že je přitom ještě navíc král, je spíš přitěžující okolnost.

Byl však Herodes Antipas opravdu král? Popravdě řečeno, na krále si jen hrál. Přestože ho evangelista Marek svým čtenářům představuje pod tímhle titulem, jeho kolegové, Matouš a Lukáš, jsou historicky přesnější: byl to jenom tzv. *tetrarcha*, doslova „čtvrtinový vládce“. Spravoval jen čtvrtinu území, kterému před ním vládl jeho otec Herodes Veliký. (A taky „Krutý“ – jak ho křesťanům vryl do paměti Matoušův příběh o vraždě nevináčků.) Antipovi zbyla z judské provincie jen Galilea a Perea. Takový čtvrtinový „králík“ se musí hodně snažit, aby ho jako krále vnímala veřejnost. Jeho pravomoci jsou totiž ve skutečnosti omezenější, než by jaký monarcha kdy chtěl. Proto musí umlčet kritiku, jiný pohled na věc, nesouhlas – stůj, co stůj.

Křtitelova kritika totiž neměla jen svůj rozměr morální, nýbrž i povýtce politický. Jan neupozorňoval jen na mravní marasmus herodovského dvora v galilejské Tiberiadě – jak by se mohlo na první pohled či poslech zdát. V biblickém podání to víc nežli Marek naznačuje evangelista Lukáš, když píše: „(Jan) káral tetrarchu Heroda kvůli Herodiadě, manželce jeho bratra, a za všechno zlé, co činil“ (L 3,19). Židovský historik Iosephus Flavius pak zhruba ve stejné době jako Lukáš vidí celou kauzu jako naprosto *jasné* politikum: „Protože v důsledku podivuhodné přitažlivosti takových řečí proudilo k Janovi nesčetné množství lidí, Herodes se obával, že by vliv tohoto muže, jehož rady, jak je známo, byly všeobecně brány vážně, mohl vést lidi k povstání. A považoval proto za lepší, jej včas odstranit z cesty, než aby v případě, že by nastal nějaký obrat věcí, se dostal do nebezpečí a musel toho litovat, když už by bylo pozdě. Na základě takového podezření nechal Herodes Jana vsadit do okovů ... (Ant. iud. XVIII, 5, 2).

Když trochu předběhneme sled událostí, dějiny jednou dají Křtitelově kritice za pravdu: svévolnému sňatku s druhou manželkou Herodiadou totiž předcházelo, že Antipas zapudil svou ženu první. Ta se zhrzeně vrátila domů – na dvůr svého otce, nabatejského krále Arey. Právě tento Herodův tehán z prvního manželství mu pak tuto potupu nedaroval. Po pár letech mu mezinárodní skandál vrátil i s úroky: na hlavu porazil galilejská vojska a nastartoval tak Herodův politický pád.

Vraťme se však do doby Janovy: z Křtitele se stal „prezidentův vězeň“. Tetrarcha si ho nechal eskortovat do šatlavy přímo na svém hradě. Proč? Aby ho měl hezky na očích? Evangelista *Marek* na tuhle otázku odpovídá po svém. Proto, aby na něj nemohla uražená, k smrti našťvaná Herodias: „Byla plná zloby proti Janovi, ráda by ho zbavila života, ale nemohla. Herodes totiž Jana ... chránil“ (*Mk 6,19n*). A máme tu další proč.

Jaký důvod měl vězňitel *chránit* arestovaného? Tento paradox náš vypravěč vysvětluje s psychologickým mistrovstvím: protože tetrarcha byl prostě rozporuplná postava – rozervanec: „Herodes se Jana bál, neboť věděl, že je to muž spravedlivý a svatý ... Když ho slyšel, byl celý nejistý, a přece mu rád naslouchal“ (*Mk 6,20*). Antipas zkrátka zůstal ve vleku polovičatosti, nebo ještě příhodněji „čtvrtinosti“. Ne že by si k němu Křtitelova slova nenašla svou cestu. To sice ano, dokonce mu občas brala klidné spaní a bohorovnou aroganci. Nic kloudného z nich však pro svůj život nevyvodil. Nenechal se jimi inspirovat k rozhodnutí, ke změně, k pokání. „Neobrátí se“, jak k tomu Jan od počátku svého prorockého vystoupení vyzýval zástupy (srv. *Mk 1,4 + par.*). Nepřítáhl uzdu svým ambicím a intrikám. Chrání svého prezidentského vězně – zatímco jeho manželka je vzteky bez sebe a po tiberiánském paláci řádí jak fúrie, – ale Herodes s celou tou nešťastnou situací neudělá nic. Nechá jí prostě volný průběh. Dál drží Křtitele ve vazbě a jen se zabydluje v rozpolcenosti slabocha. Umlčí ho, aby už nemohl ovlivňovat ostatní, ale sám si z něho chce udělat něco jako soukromého osobního kazatele. Nebo jen soukromou hračku? Přitom z toho všeho roste jeho strach: „Jana se bál“. Svou rozervaností Antipas připomíná svého dávného předchůdce – prvního legendárního a nepovedeného krále Saula: „David ... stával před Saulem a ten si ho oblíbil ... Kdykoli na Saula doléhal zlý duch, David bral citaru a hrál na ni. Saulovi to přinášelo úlevu a zlý duch od něho odstupoval ... Jednou se však Saula zmocnil zlý duch a on uvnitř paláce běsnil jako posedlý. David hrál na citaru ... Saul měl v ruce kopí a náhle jím mrští. David před ním dvakrát uhnul. Tu se Saul začal Davida bít, neboť s ním byl Hospodin, kdežto od Saula odstoupil“ (*1 S 16,21.23; 18,10-12*). Taky směska iracionálních pnutí: náklonnost s našťvaností, úleva s napětím, obdiv se strachem. Starozákonní David sice nakonec neskončí ve vězení jako Křtitel, ale aspoň na pěkně dlouhou dobu ve vyhnanství – v exilu, v nemilosti nepovedeného krále, s jeho záští a nepřátelstvím permanentně v zádech. Jakoby i téhle situaci, v níž se Jan podle Markova vyprávění ocitl, dobře přiléhá název románu o Škutinových zkušenostech z jeho druhého výkonu trestu (protentokrát za husákovské éry): „Prezidentův vězeň – na hradě plném bláznů“ ...

Co ten kriminál udělá s mužem v hábitu z velbloudí srsti? Z prezidentských vězňů se pod nátlakem někdy stanou přísluhovači svých trýznitelů (i když za normálních okolností by je to ani ve snu nenapadlo) ... Jak to bude prožívat Jan, uvidíme a uslyšíme později. Pro dnešek je důležité, co jeho odstranění ze scény udělalo s Ježíšem. Podle vyprávění evangelistů se s ním setkal, nechal se od něj pokřtít v pustinách u břehů Jordánu a na poušti na čas zůstal. Aby osvědčil, že jeho hoden svého povolání, aby svedl svůj první souboj s ďábelskými stíny.

„Když byl Jan uvězněn, přišel Ježíš do Galileje a kázal Boží evangelium“ (*Mk 1,12*). Ježíš reaguje na Janovo zatčení s neskonalou solidaritou. Reaguje tím, že od něj převezme štafetu přesně tam, kde byl Křtitelův běh násilně zastaven. Přizná se k jeho zvěsti, bere ji za svou, nese ji dál: „Naplnil se čas a přiblížilo se království Boží. Obráťte se a věřte evangeliu“ (*Mk 1,13*). Tak to říkal dříve Jan, tak to nyní hlásá mistr z Nazaretu. Postupem času se ukáže, že mezi Janovou a Ježíšovou zvěstí nějaký rozdíl přece jen je: Ježíš bude Boží království chápat otevřeněji, méně asketicky než ten, kterým se nechal pokřtít. Ale přesto se k Janovu odkazu nikdy hlásit nepřestane. Na tomhle místě je ovšem zásadní ta zvednutá rukavice: zvěst, kterou chtěl Herodes umlčet v jordánské pustině, teď s mistrem z Nazaretu vstupuje do Galileje. Z pouště přírodní – mimo města a všechno osídlení – ji Ježíš vnáší doprostřed lidí – do Galileje. Na místa, odkud sám pochází, kde se každodenností prokousávají jeho blízcí, kde „čtvrtinová“ králové deptají své prezidentské vězně. A právě v těchto pustinách, které dobře známe z vlastní zkušenosti i my, je o Boží evangelium nouze nejvyšší.

Amen.